

Stanowisko archeologiczne Karfi to jeden z najważniejszych starożytnych zabytków Kreta, który od wielu dziesięcioleci znajduje się w centrum naukowych dyskusji na temat upadku cywilizacji minojsko-mykeńskiej ok. 1200 r. p.n.e i historycznego wyjaśnienia wielu aspektów tak zwanego „okresu ciemnego”, który po tym upadku nastaje. Ze względu na spektakularne położenie w górach, na wysokości 1150 m n.p.m. (patrz zdjęcie poniżej), miejsce to często określane jest w przewodnikach turystycznych jako kretańskie Machu Picchu; jest chętnie odwiedzane przez turystów dla niesamowitych widoków, jakie oferuje. Z tego samego powodu Karfi przyciąga także uwagę producentów filmów dokumentalnych traktujących o wspomnianym upadku cywilizacji z 1200 r. p.n.e.

Pierwsze wykopaliska w tym miejscu prowadził brytyjski archeolog John Pendlebury w latach 1937-39. Odkopano wówczas zaledwie jedną piątą tej bardzo rozległej (liczącej co najmniej 125-150 domów) osady. W 2008 roku Brytyjska Szkoła w Atenach przeprowadziła roczny projekt wykopaliskowy (kierowany przez S. Wallace), a w 2023 r. greckie Ministerstwo Kultury i Sportu przyznało Polskiemu Instytutowi Archeologicznemu w Atenach nowe, pięcioletnie zezwolenie na prowadzenie prac wykopaliskowych. W pierwszych dwóch sezonach (2023-24) prace prowadzono w trzech sektorach, które reprezentują trzy różne aspekty historii i organizacji społecznej starożytnej osady. Wstępne wyniki najnowszych wykopalisk wskazują, że stanowisko to dostarczyć może bardzo wiele informacji rzucających nowe światło na niektóre z kluczowych problemów dotyczących nie tylko okresu, w którym służyło ono jako osada obronna (ok. 1200-1000 przed Chr.), ale także na znacznie wcześniejsze zjawisko miejsc rytualnych na szczytach gór (ok. 1800-1700 przed Chr.).

Do najważniejszych celów projektu, rozpoczętego w 2023 roku i zaplanowanego na lata 2025-28, należą: 1) odtworzenie struktury społecznej ludności tej dużej osady, 2) rekonstrukcja organizacji indywidualnego gospodarstwa domowego/rodziny i wzajemnych powiązań pomiędzy tymi gospodarstwami w różnych częściach osady, 3) prześledzenie złożonej historii tej jednej z najciekawszych osad górskich na Krecie, ze szczególnym uwzględnieniem jej początków i końcowych momentów istnienia. Fakt, że osada została zniszczona przez pożar około 1000 r. przed Chr. oznacza, że świadectwa z ostatniej fazy jej istnienia są stosunkowo dobrze zachowane, 4) identyfikacja innych, mniej znanych epizodów, datowanych wcześniej lub później niż główny okres zamieszkiwania osady, wskazujących na szczególną funkcję miejsca, jak np. związek ze zjawiskiem sanktuariów górskich. Wszystkie te problemy zostaną uwzględnione w bardziej ogólnej analizie podobnych epizodów historycznych w innych częściach Kreta i szerzej, na obszarze Morza Egejskiego. Aby osiągnąć powyższe cele, zespół badawczy składający się z ok. 20 naukowców i studentów będzie prowadził prace wykopaliskowe na stosunkowo dużych obszarach w trzech sektorach, w różnych częściach osady. Szacujemy, że w sumie odkopimy od 800 do 1000 m² stanowiska.

Rezultaty prac zostaną przedstawione w artykułach i książkach naukowych, wykładach i referatach, a także w czasopiśmie i gazetach adresowanych do szerszego pozaakademickiego grona odbiorców, w tym do społeczności lokalnych. Ta ostatnia działalność jest kluczowa dla zrozumienia znaczenia archeologicznych badań naukowych na poziomie lokalnym i do utrzymywania dobrych relacji z miejscową ludnością słusznie traktującą badany teren jako należne im dziedzictwo.